

FENYVESI FÉLIX LAJOS

A temetés

— 1989. június 16.

*Gyökér-csont-koponyák, gyökér-csont-kezek!
véres földből körömmel kiásott emlékezet!
Fekete madár kiált: a Nap. Harang sír vele
s a fűként lekaszáltak megmaradt gyermeke.
Kevés az anyaföld, annyi a halott, lehet
temetni kell az égbe is árva ezreket.
Gyökér-csont-koponyák, gyökér-csont-kezek;
tankoknak, kinzásnak, jajoknak vége lesz?
Kufárok, szadista dühöngő sakálok
szél-se-járta temetővé tették az országot!
Lángolnak a kopjafák: égő felkiáltó jelek,
hulló csillag lándzsává feni mindegyiket;
feltámad a nemzet halottaiból, s a fény,
némák sokmilliói, a reménytelen remény,
hogy áll még a Haza, mi is vagyunk még,
megbűnhődünk a múltat, a világ szégyenét.*

Mosom kebleimet!

Most mosom őket. A combomig érő háromlábú duci kanapén ring a faszappan. Tavaly egy fürge légvezet lezsedített a létráról, három foka maradt, három fog. Egy hideg téli éjszaka beleszúrtam ujjamba a combostút. Felszisszentem: Sz! Felgyújtottam a villanyt, készakarva, először gyufát kerestem, a gyufák között hasalt a tű. Felszisszentem: Sz! A boltban vettem a szappant. A vizet simán kiengedtem a csapból, rendes télicsap. Pezsgőt bontottam, langyos szappanos vízzel lemostam a címkét. Három szóval jellemezhetném ezt az éjszakát: *direkt csináltam mindent.* A fogpaszta pusztá látványa simogatótt, hogy megadatik az esély minden bizonytalan ápolására. Ámulatba ejt egy bizonyos fokon túl. Először kivettem a dobozból a szappant, kölcsön akarták kérni, de nem, először mégis a dobozt bontottam ki, foggal, s karommal, az alkarommal. Valami masszát kéne kavarni, gondoltam. Hányszor akartam már masszát kavarni, gondoltam, de csak a püréig juthat az ember ennyi gonosz és megatalkodott masszakeverő között. Habról már álmodni se merem. Azt beszélék erre, hogy néhány dobozos hab érkezett a közeli presszóba. Fentem a fogam, hogy majd lecsapok valamelyikre. Arra gondoltam, hogy hanyagul odalépek a pulthoz, mintha csak valami használhatatlan lötytyöt kérnék és azt mondom: *adj habot!* De mondani mindent lehet, szemem akkor csillogott volna. Aztán hirtelen felkaptam egy napszemüveget és rákönyökölttem a pultra. Nincs hab, mondta a presszós. Hogy-hogy nincs, csodálkoztam. Akkor vettem a pezsgőt. A szappant már napokkal előtte. Nem hiszem, hogy jó szemmel nézik majd az üvegmosóban a címkétlen pezsgősüveget. De lehet, hogy vissza se váltják. Az egyiknek ilyen a nyaka, a másiknak meg másmilyen, nyak nélküli nincsen, vagyis van, de abban befőtt, vagy romlott mustárt árulnak. Színes filceket találtam a fiókban, öt darabot, régi jó öreg filceim. Kiszáradtak már. Ezt onnan tudom, hogy mind kipróbáltam és egyik se fogott. Mikor megszáradt a pezsgősüveg címkéje, fehér oldalára fordítottam és végighúztam rajta a sárga filcet, nem fogott, majd a zöldet, a kékét, a feketét, legvégül a pirosat. Annak még volt valami nyoma, de sáfrányozni már egyáltalán nem lehetett vele. Ezt a készletet is megetté a fene, gondoltam.

Az uszodában fürdődresszt béreltem, mert eredetileg úgy indultam el otthonról, hogy eszembe se volt az uszoda, csak mikor elhaladtam a bejárat előtt, zsebemben az ötszínű, kiszáradt filckészlettel, hogy keresek majd valami alkalmas helyet, ahol eldobhatom, akkor figyeltem fel a bejáraton kiáramló üdítően páras levegőre. Jól állt rajtam a fürdődressz, már rég akartam ilyet, de azt mondták, nem eladó, csupán bérlendő. Hát jó, addig is jól nézek ki benne, addig is azt hiszik, hogy az enyém, hogy hosszas latolgatás és fontolgatás után mégis úgy döntöttem, hogy ez éppen megfelel az alkatomnak, hogy a neonok fényét visszatükröző,

áttetsző üveglapra simított nyolc darab fürdődressz közül ez ejtett leginkább ámulatba. Ki tudja. Kis rossz érzés emelyített, mikor a ruhátárba felvették a nadrágom, az ingem és a cipőm. Figyeltem, hogy ki ne csúszszik a filctollkészlet, az amúgy is laza, bő nadrágzsebből. Már három éve megvan ez a nadrág és még semmit sem veszítettem el a zsebéből. És pont a filctollkészletnek kellene megtörnie ezt a bámulatos sorozatot? Tényleg nagyon bő zsebe, szinte fityegett. Tavaly volt egy rossz hónapom. Nem bírtam az ízeket, a színeket se, se a szagokat, nem fértem a bőrömben az indulattól egy hónapon keresztül. Akkor tárgult ki ilyen nagy, meglepően nagy mértékben. Ökölbe szorult a kezem a zsebemben, egy hónapon át róttam így az utcákat. Most nem fenyeget ez a veszély. Már a lábmossóvízben álltam, mikor egyszeriben visszafordultam és tíz forint fejében külön őrizetet kértem filctollkészletemnek. A langyos, s mégis hűs víz jólesett. Nyugodtan tempózhattam egyik hullámtörő peremtől a másikig. A medence hosszában is úszhattam volna, de jobban szerettem keresztbe, így nem kellett attól tartanom, hogy ha elfáradok, akárki is számon kérheti tőlem, hogy hány hosszú úsztam. Nedves vállamat megemelve csak ennyit felelhettem: *nem tudom, keresztbe úsztam.* Néhányszor víz alatt is megtemtem a távot. Kinyitottam a szemem, mindenütt csend, vagy halk kortyolás, a medence üde, kék lapocskái pontosan illeszkedtek egymáshoz. Kiszálltam a vízből, visszakaptam a ruháimat. Egy darabig figyeltem a ruhátáros szemeit, hogy akar-e valamit adni a nadrágon, cipőn és ingen kívül. De nem. Visszaadtam a nedves fürdődresszt. Cserébe otthagytam nekik a kiszáradt filctollkészletet.

Otthon, mikor nem hallottam neszt egyfelől se, felmásztam a létrára és kinéztem az ablakon. Az eget nem lehetett látni, a fák törzsét csak, a kendőben bugyolált ismeretlen sétálókat. Talán tejet visznek a fonott kosárban, sőt, holtbiztos, hogy tejet. Ilyenkor megy mindenki tejért. Nem panaszkodhatnak, elég jó az ellátás tejből. Ha rápillantanak a durván főlának nevezhető zacskóra, a pontos dátum mindenkit biztosít afelől, hogy nem zsákbamacsát vásárol. Otthon ráhajítja fejét a derék hímszel díszített párnára, ujjait a bögre fülébe szorítja, a bögre frissen tisztított szőnyegen pihen, aztán iszik a tejből. Most emlékszem csak, akkor is a létrán ültem és a bőséges tejáradatból hazasétáló, pongyolán fogalmazó járókelőket figyeltem, mikor hirtelen cseppet tántorított meg a létra tetején. Szabad, kiáltottam. Fájt ez a beképzelt, vagy inkább magabiztos hang, ahogy ezt kiáltottam: *szabad!* Nem tehettem egyebet, a létra nagyon magas volt, onnan csak a kiáltást érteni. Kitérult az ajtó, s az óriási légvezetben megbilblent létra tetejéről rázuhanam a duci kanapén ringó faszappanra. Ebéd előtt nem keltem fel.

PODMANICZKY SZILÁRD

A DÍSZLET NEM TÁJKÉP, A JELMEZ NEM CSUPÁN ÖLTÖZÉK

„Profizmus kellene”

— Alternatív kis színházak külföldön is működnek, de a közsínházaknak van igazi súlyuk, presztízsük. A nagy társulatokban hiszek. Nézd meg Brank, Strehler, Ariane, vagy Mnovchikine színházát. A polgári, sznobisztikus dolgokat el kell felejteni. Adott egy barokk színházi belső tér. Ebben bárminek meg szabad történnie. Egy adott épületet úgy kell kezelni, hogy az bármire használható legyen. A játékteret meg lehet hosszabbítani. A produkció helyszíne lehet például valamelyik páholy. A nézőteret is fel lehet vinni a színpadra. Színpadot lehet ácsolni, ha a helyzet úgy kívánja, a nézőtér közepén is. Csak ehhez profi kiszolgálószemélyzet kell. Igazi színházi mesteremberek. S nem szakképzetlen, alkalmi munkások, akik havonta váltják egymást. Olyan gárda, aminek szakemberei igazi színházi légkörben „nőttek fel”. S persze mindenekelőtt meg kell őket fizetni. Szakképzettség kell, egyszóval profizmus. A nagy színpad csodákat művelhetne, s nem tud semmit. Érthető, ha itt egy profi rendező megőrül. Előlről kellene kezdeni. Valahol ott, hogy kinek mi a munkaköri kötelessége. Egyéni felelősséget kell adni az emberek-

Aki a színházat felöltözteti, vizuális élménnyé varázsolja, aki a figurának formát ad, aki a rendező elképzeléseit színnel, anyaggal, léptékekkel tér- és síkbeli kompozíciókkal megtámasztja, ha kell felerősíti, az a díszlet- és jelmeztervező.

Ha egy darab díszletei, jelmezei ugyanezen személy ízlésétől, értelmezésétől formálódnak, a laikus azt hinné, garantált az egységes, minőségi színpadkép. Persze a laikus nem lát a kulisszák mögé, s mire van manapság mifelénk garancia? Hiszen a színház is pontosan ugyanúgy működik, illetve nem működik, mint bármely más nagyüzem ebben az országban. Molnár Zsuzsa a Szegedi Nemzeti Színház díszlet-, jelmeztervezője tudja, mekkora válságban vannak a nagy-színházak, mégis ragaszkodik ehhez a konstrukcióhoz.

igényli, hozzá is teszek a produkcióhoz.

— Az utóbbi mennyire jellemző?

— Én a párbeszédet szeretem. A jó rendező tudja, sok múlik azon, hogyan jelenik meg a színpadon az általa kitalált figura. Prágában lát-

nek. A „nem rád tartozik” módi tönkretesz minden kollektív munkát. Kell, hogy mindenki elmondja a véleményét.

— S te elmondod?

— Igen. Erre azt mondják, igazam van, s minden úszik tovább. A pillanatnak élünk. Helyi kozmetikázással akarunk mindent megoldani. Én kezdő vagyok a szakmában, tanulnom kellene, de nincs kiktől. Legtöbbet a műszakkal segíthetnének egymáson. Évek óta álltatjuk magunkat és egymást, hogy itt szuper minden. Az igazság pedig az: hogy műkedvelők vagyunk! S az általános színvonalatlanság a jellemző. A színház művészet, de ugyanakkor kemény nyolcórás munka is. Tudomásul kéne venni, azért senkinek nem jár pluszfizetés, hogy az agyát használja. Nálunk egyelőre az „aki kapja, marja” szellem uralkodik.

— Gondolom ez kelet-európai jelenség. Te Prágában kaptad a diplomádat, a csehszlovák színházzal is kapcsolatba kerültél. Ott mit tapasztaltál?

— Az ottani színház jobb, mint a magyar. Valahogy másképpen alakult a struktúra. Ott jobban átvésztelték a szakemberirtást. A civil polgári világ lenyomata ma is ott van a színházon.

— Kafka: Büntetések-je ezért áll hozzád olyan közel? Emlékszem, szívesen csináltad...

— A rendezést is nagyon szerettem.

— Milyen típusú rendező az igazi partner?

— Legyen az övé a miért, az enyém a hogyan. Fogalmazza meg pontosan, mit miért akar. Ha ezt megérteti velem, kiszolgálom. Ha

tam egy olyan Lear királyt, ahol a színpadot három hatalmas baldachin uralta. Az öreg király, mint egy kis féreg a lépcsőn alulról mászott fel a magasban elhelyezett trónszékbe. Első jelenet, első kép s mindent megértés a rendező Learjéből.

— S te, a rendező Learjét, Macbethjét öltöztetted fel?

— Előfordult már, hogy én ajánlhattam meg a figura küllemét. De ahhoz, hogy a szereplő „jelen legyen” a színen, belülről kell megközelítenem. Kicsit időgépnem is kell lennem. Ki kell feszítenem a tér és az idő határait. Mint ahogy a jó darabok is időtlenek és valójában nem fontos, hol játszódnak. A díszlet nem lehet tájkép, a jelmez pedig csupán öltözködés. A díszlettervező nem dekorátor, a jelmezes pedig nem ruhatervező. Nekem ahhoz, hogy színpadi látványként megfogalmazzak egy szereplőt, föl kell fedeznem a mai II. Lajosomat, vagy Coriolanusomat. Minden egyes figurának van egy bizonyos egyetemesége. Ami a részleteknél sokkal fontosabb. A saját korát elég jelzésszerűen megidézni. Egy fricska, egy fíntor elég ahhoz, hogy a rendező belehelyezze a mába a szereplőt.

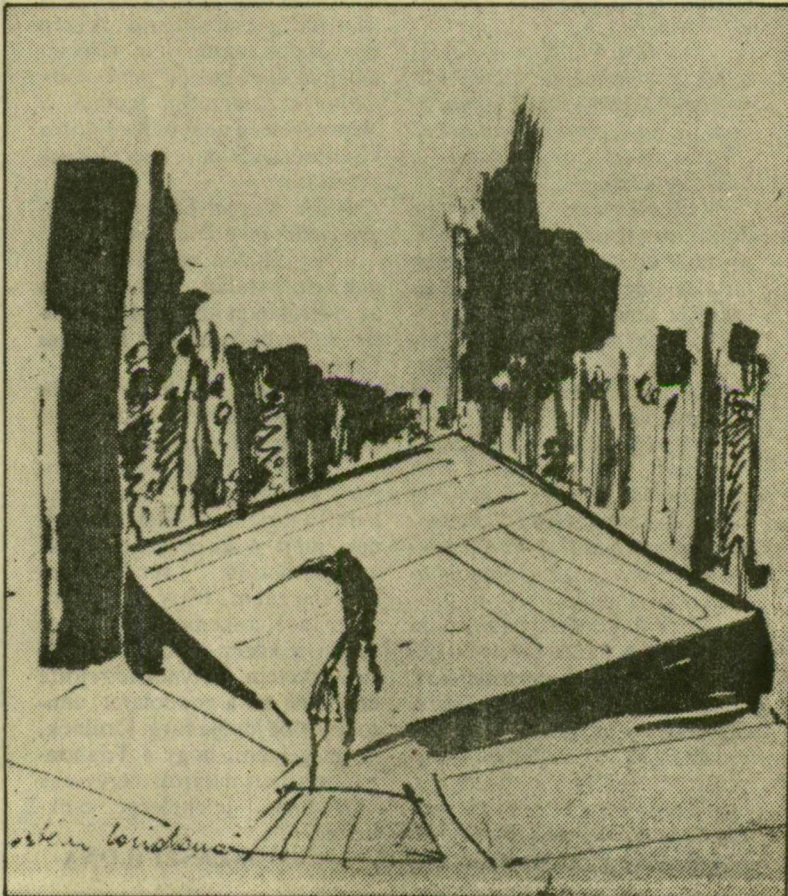
— Mi a véleményed az úgynevezett szegény színházról?

— El lehet egy darabot jelmez nélkül két székkal is játszani, de minék.

— Lehet-e saját stílusa egy díszlet-, jelmeztervezőnek?

— Lehet, de nem uralkodhat a színpadon. Avatott szem persze azonnal ráismer a tervezőre. Scheffer Judit és Szakács Gyöngyi ruháit száz közül is felismerem. Ők sem kívülről húzzák rá a jelmezt a szereplőkre. A színekkel, a textilekkel álmódíthat a rendező, de az elképzelést nekem kell konkretizálni. Álom akkor lesz belőle újra, mikor felmegy a függöny.

PACSIKA EMÍLIA

Somogyi Károlyné felvételei